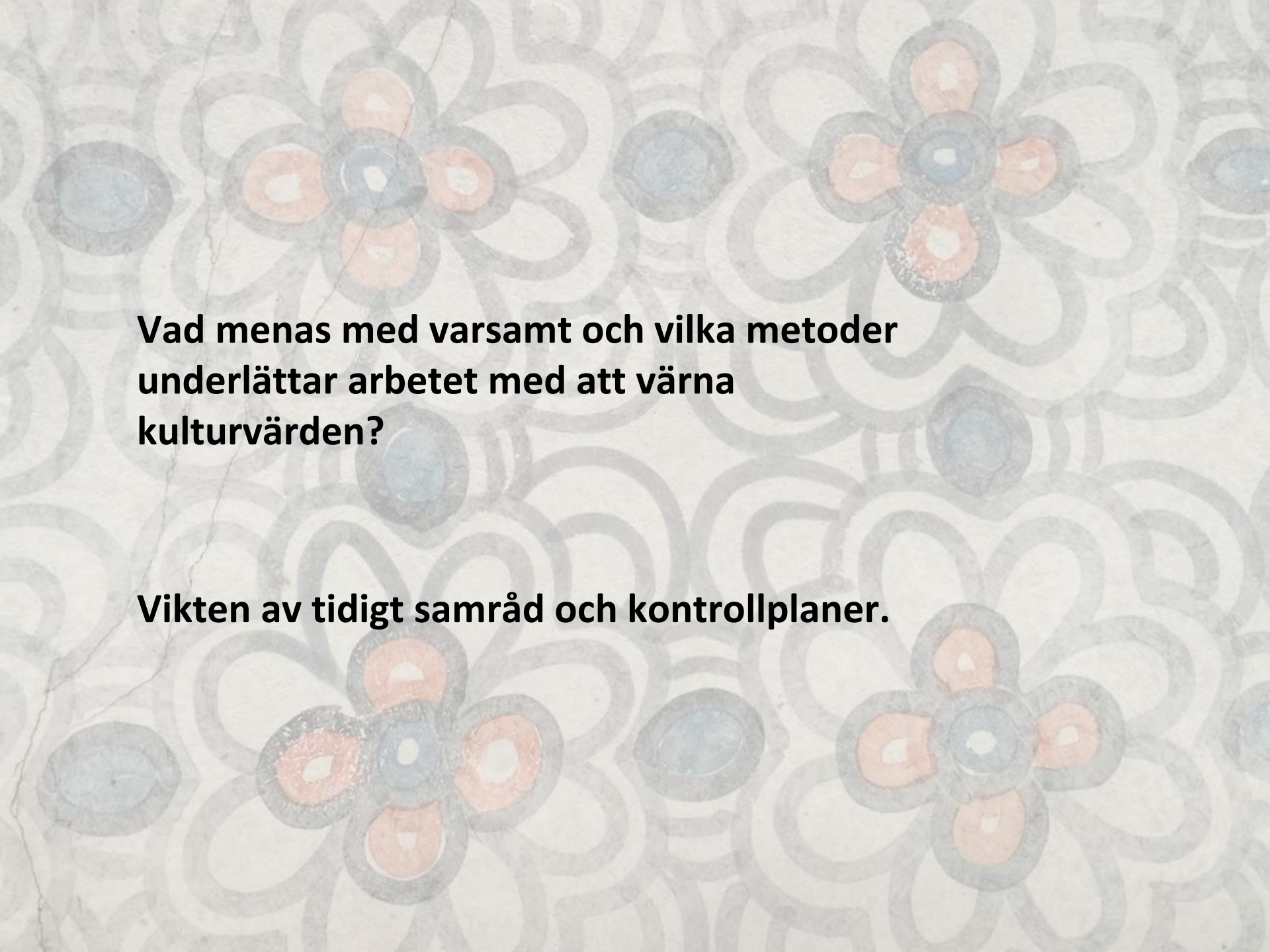

The image shows two ornate chairs with red velvet upholstery and gold frames. The chairs are positioned in a room that appears to be under renovation, with a white door in the background and a floor covered in debris. The chair in the foreground is larger and more detailed, featuring a high back with a decorative crest and a wide seat. The chair in the background is smaller and simpler in design. The text "Vad är varsamt?" is overlaid on the left side of the image, and the name "Anette Lund Contexto AB" is at the bottom left.

Vad är varsamt?

Anette Lund
Contexto AB

**Vad menas med varsamt och vilka metoder
underlättar arbetet med att värna
kulturvärden?**

Vikten av tidigt samråd och kontrollplaner.

Plan- och bygglagen

Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska ändringar av en byggnad utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens särdrag och tar tillvara dess kulturhistoriska värden. Det gäller alla byggnader.

Ändringar och underhåll skall utföras på ett sådant sätt och med sådana material och metoder att byggnadens särart bevaras.

Kommunen kan ställa krav om att en certifierad sakkunnig kontrollant av kulturvärden ska medverka i projektet. Ansvaret för att anlita den ligger på byggherren.

Kontrollansvariga och sakkunniga kontrollanter ska finnas med i ombyggnadsprojektet från planering till genomförande och besiktning. En KA bör rimligtvis ha kunskap om kulturhistoriska byggnader.

Den antikvariskt sakkunniga tar fram kontrollpunkter som ska ingå i kontrollplanen.

Plan- och bygglagen

PBL 8:13 "En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas."

PBL 8:14 "Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning ... i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras."

PBL 8:17 "Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden."

Äldre hus utsätts för nya krav och utmaningar i dagens samhälle.

De problem som kan uppstå går oftast att lösa med rätt förhållningsätt, kunskap, genomtänkta lösningar och medveten förvaltning. Detta ger mervärden i längden.

För att ta tillvara en byggnads kvaliteter på bästa sätt vid en restaurering, ändring eller ombyggnad behöver du känna till byggnadens förutsättningar.

För att kunna vara varsam måste man veta vad som är speciellt med just de hus som ska ändras.

En byggnads färg, form och material utgör en helhet.

Att förändra en del innebär alltid en förändring av helheten.

Varsamhet handlar om:

Original

Kunskap

Metod

Material

Eftertanke

Erfarenhet

Attityd

Verktyg

Varsamhet kan inte kontrolleras i
efterhand!

**Skyddet av kulturhistoriskt
värdefull bebyggelse är
tydligt uttalat i BBR.**

Boverkets byggregler - BBR

Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad.

(BFS 2016:6). BBR 1:2213

Boverkets byggregler - BBR

1:221 Varsamhetskrav och förbud mot förvanskning 1:2211

Varsamhet

Allmänt råd

För att en åtgärd ska anses vara varsam bör den respektera byggnadens karaktär avseende

- proportioner, form och volym,
- materialval och utförande
- färgsättning och
- detaljomsorg och detaljeringsnivå.

Den bör också ta till vara detaljer som är väsentliga för byggnadens karaktär. (BFS 2016:6).

1:2212 Förbud mot förvanskning

Allmänt råd

Vid prövning av om en åtgärd medför en förvanskning bör det klarläggas om åtgärden förändrar byggnadens karaktärsdrag eller skadar någon av de egenskaper som sammantaget ligger till grund för byggnadens eller områdets kulturvärden. (BFS 2016:6).

1:2213 Särskilt värdefull byggnad

Allmänt råd.

En byggnad kan vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § PBL antingen för att den har sådana värden i sig eller för att den utgör en väsentlig del av en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Vad som sägs här om byggnader gäller även för bebyggelseområden.

**Ytterligare text om
anpassning till byggnadens
kulturvärden finns i kap:**

**1:2213 ex på vad som är
värdefull byggnad**

7:41 om buller

8:10:11 skydd för fall

9:91 och 9:92 om

energiushållning

Boverkets byggregler - BBR

När kulturvärden används i föreskrifter och allmänna råd i BBR menas byggnadens

- Byggnadstekniska värden
- Historiska värden
- Kulturhistoriska värden
- Miljömässiga värden
- Konstnärliga värden
- Arkitektoniska värden.

Boverkets byggregler - BBR

Varsamhet kan inte kontrolleras i efterhand.

För att avgöra om en genomförd åtgärd uppfyller varsamhetskravet och förvanskningförbudet måste åtgärden relateras till byggnadens skick före ändringen.

Detta förutsätter att byggnaden finns dokumenterad före åtgärd.

BBR 9:92 Klimatskärm

Uppfyller byggnaden efter ändring inte de i avsnitt 9:2 angivna kraven på primärenergital, ska vid ändring i klimatskärmen följande U-värden eftersträvas. (BFS 2017:5)

Enkla åtgärder för att förbättra byggnadens energieffektivitet kan vara tätning eller komplettering av fönster och dörrar och tilläggsisolering av vindsbjälklag.

Om klimatskärmen tätas, bör uteluftstillförseln säkerställas. Vid tilläggsisolering förändras kondensationspunkten i konstruktionen. Regler om hur detta ska beaktas finns i avsnitt 6:92 respektive 6:95.

Yttervägg: Skäl för att medge ett högre U-värde kan vara om t.ex.

- endast en del av en yttervägg berörs eller
- det medför att användbarheten av en balkong minskar avsevärt.

Av tekniska skäl kan det vara olämpligt att tilläggsisolera vissa väggkonstruktioner.

Vid utvändig tilläggsisolering bör det övervägas hur detta påverkar byggnadens karaktär, detaljer såsom dörr- och fönsteromfattningar, samt relationen mellan fasad och takfot respektive sockel. T.ex. kan fönstren behöva flyttas ut för att bibehålla husets karaktär. Vid invändig tilläggsisolering behöver konsekvenserna för byggnadens invändiga kulturvärden klargöras.

Fönster: Fönstren är ofta av stor betydelse för hur byggnaden upplevs och dess kulturvärden. Skäl för avsteg från kravet på högsta U-värde kan vara om fönstren tillverkats speciellt för att tillgodose byggnadens estetiska värden eller kulturvärden. Ursprungliga fönster bör endast bytas om de kan ersättas av fönster som med avseende på material, proportioner, indelning och profilering är väl anpassade till husets karaktär. Fönster kan också ha så betydande kulturvärden att de inte bör bytas om det inte finns synnerliga skäl. Istället bör andra åtgärder vidtas för att öka värmemotståndet.

GALLERS GRUPP

SUNDVALLS

IMPLANTAT & LASERKLINIK

SUNDVALLS

IMPLANTAT & LASERKLINIK

FRISKHUSET
Helse og Rehabilitering

24

FRISKHUSET
Helse og Rehabilitering

348

FRISKHUSET

FRISKHUSET

FRISKHUSET

FRISKHUSET

FRISKHUSET

FRISKHUSET

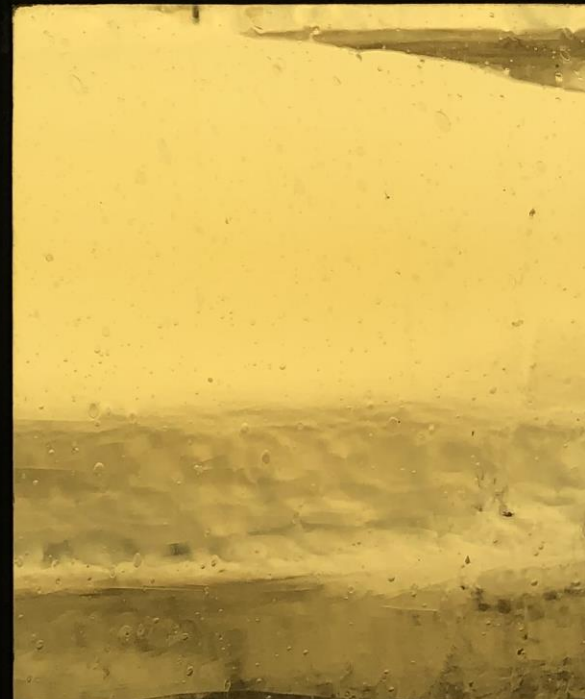
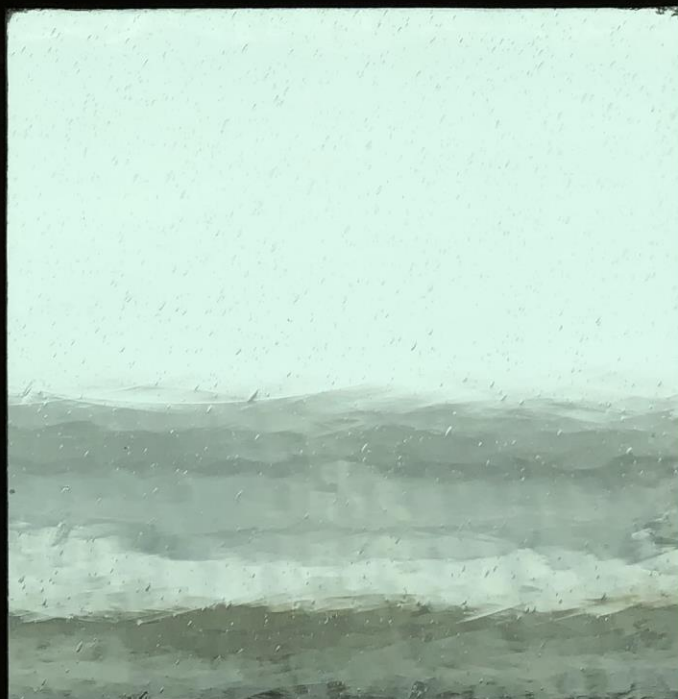
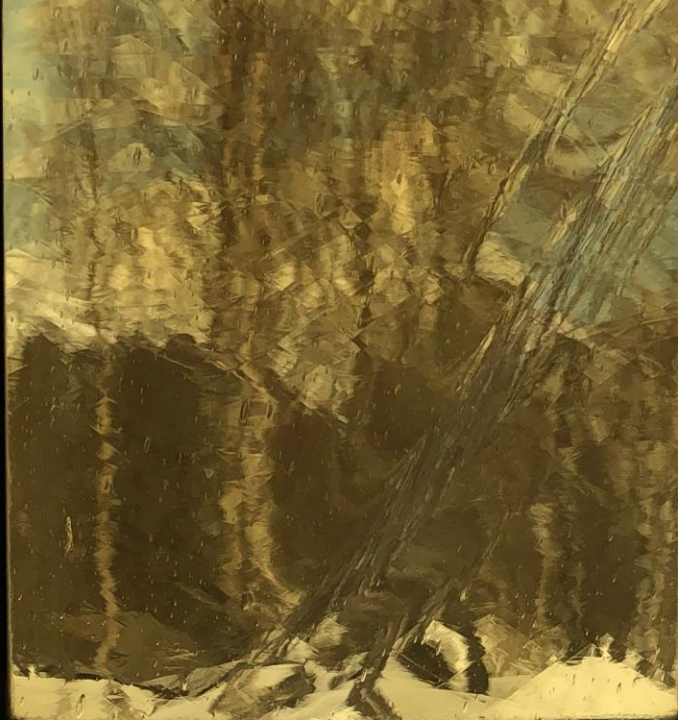
FRISKHUSET

Antikvariska undersökningar

Antikvarisk
förundersökning

Antikvarisk
konsekvensbeskrivning

Kompletterande utredningar
Utlåtande
Färgundersökning
Putsanalys

Antikvarisk förundersökning

En antikvarisk förundersökning beskriver förutsättningslöst byggnaden och dess kulturhistoriska värden.

Förundersökningen kartlägger byggnadens historia, dess förändring över tid och beskriver hur väl bevarad den är i dag.

Förundersökningen fungerar som ett underlag för byggnadens förvaltning, projektering för ändring eller myndigheternas tillståndsprovning.

Antikvarisk förundersökning

- Ta fram historiska fakta om byggnaden^[L]_{SEP}
- Definiera och beskriva byggnadens kulturhistoriska värden
- Fungera som underlag för projekteringen^[L]_{SEP}
- Vara ett underlag för byggnadsnämndens/länsstyrelsens bedömning av åtgärden.^[L]_{SEP}
- Ibland avgöra vilka alternativ som är möjliga när det kommer till en ombyggnad eller restaurering.

Konsekvensbeskrivning/konsekvensanalys

En antikvarisk konsekvensbeskrivning används för att analysera och beskriva de konsekvenser som kan uppstå vid ändringar av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Den visar hur ett förslag påverkar de värden som redovisas i den antikvariska förundersökningen eller liknande värderande dokument.

Kan bland avgöra vilka alternativ som är möjliga när det kommer till en ombyggnad eller restaurering.

Vårdprogram

Vårdprogram är styrdokument som säkrar att man förvaltar och underhåller byggnaderna på bästa sätt för framtida generationer.

Vårdprogrammen innehåller anvisningar om material, metoder och kulörer som ska användas i byggnaden.

Programmen är konkreta och ska ge en tydlig vägledning till entreprenörer och konsulter, som utför uppdrag i byggnaden.

En genomgång av byggnaden i både text och bild. Dessutom skrivs en historik, som är kopplad till de värden som särskilt bör skyddas. Det görs för att underlätta prioriterade insatser vid en framtida renovering.

Vård- och underhållsplan

Praktiskt och ekonomiskt dokument som, jämfört med ett vårdprogram, även innehåller ofta underhållsplan och underhållstabeller.

Det är också ett bra diskussions- och beslutsunderlag vid myndigheternas tillståndsprövningar.

Åtgärdsprogram

Arbetshandling som beskriver behov av åtgärder och ger förslag på hur de ska åtgärdas.

Åtgärdsprogrammet kan också vara en första översikt inför framtida detaljbeskrivningar.

Beroende på programmets detaljeringsgrad kan det användas som underlag för olika ansökningar och upphandling.

Kulturhistorisk värde

DOKUMENTVÄRDE

Den historia som byggnaden eller byggnadsdelen berättar

Byggnadstekniska värden

Arkitekturvärde

Byggnadsvärden

Samhällsvärden

Social- och teknikhistoriskt värde

UPPLELSEVÄRDE

Byggnadens estetiska egenskaper

Dess konstnärliga värden

Traditionsvärden

Symbolvärden

Plan- och bygglagen

Kontrollplaner

Kommunen kan ställa krav om att en certifierad sakkunnig kontrollant av kulturvärden ska medverka i projektet. Ansvaret för att anlita den ligger på byggherren.

Kontrollansvariga och sakkunniga kontrollanter ska finnas med i ombyggnadsprojektet från planering till genomförande och besiktning. En KA bör rimligtvis ha kunskap om kulturhistoriska byggnader.

Den antikvariskt sakkunniga tar fram kontrollpunkter som ska ingå i kontrollplanen

Boverkets byggregler - BBR

En kontrollplan ska vara utformad så att varsamhetskravet uppfylls och förvanskningförbudet tillgodoses.

Att dessa krav kan antas bli uppfyllda är en förutsättning för byggnadsnämndens startbesked.

Erfarenhet - kontrollplaner

Få har erfarenhet av att ha med sakkunnig kulturvärden.

Okunskap att det överhuvudtaget finns.

Otydligt beskrivet från kommunen varför det krävs sakkunnig kulturvärden.

Hamnar ofta i situationen att få förklara vad och varför man ska vara med.

Kulturvärden handlar även om byggteknik och konstruktioner.

Viktigt att den som anlitas som KA har kunskap om att sakkunnig kulturvärden finns och ta det ska hanteras som övriga sakkunniga.

Kontrollpunkter kräver värdering i grunden.

Beskrivning av kulturvärden för att få möjlighet att förklara för bygget varför det finns med kontrollpunkter avseende kulturvärden.

Kv Borgmästaren 11, Sundsvall

Gårdshus fd smides- och snickarverkstad
Kulturhistoriskt värde – kontrollpunkter

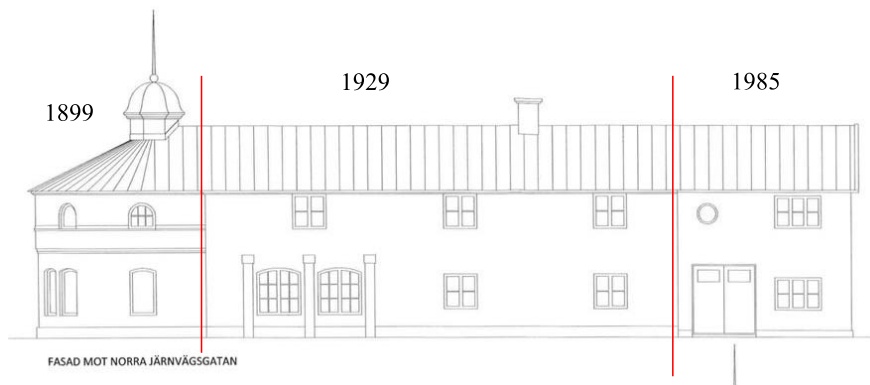
Uppdrag: Kulturhistoriskt värde och kontrollpunkter

Uppdragsgivare: Amasten Stenstad AB

Utfört av: Anette Lund, Contexto AB

Projekt: Ombyggnad till Sundsvalls kulturskola

Fd smides- och snickareverkstaden är uppförd 1899. Bygganden har sedan blivit tillbyggd två gånger enligt bild nedan. Det är delarna från 1899 och 1929 som har ett högt kulturhistoriskt värde, bygganden bör ses som en enhet då den är sammanbyggd.

Beskrivning och karaktär

Antal våningar: 2

Takmaterial: plåt

Stomme/konstruktion: murtegel i de äldsta delarna

Fasadmaterial: tegel samt i den nyaste delen puts.

Fd smides- och snickarverkstaden och gamla brandstationen är ett par av få byggnader i Sundsvalls stenstad med helt frilagd tegelmur och därmed värdefull ur arkitekturhistoriskt perspektiv.

I inventeringen av värdefull bebyggelse inom riksintresset Sundsvalls stenstad, utförd 2008-2010, bedöms byggnaden ha ett kulturhistoriskt värde som motsvarar byggnadsminnesklass dvs byggnaden är särskilt värdefull ur kulturhistorisk synpunkt.

Historik

1899 stod brandstationen klar och samma år uppfördes även, på tomtens sydvästra hörn, en rund byggnad i två våningar med smides- och snickareverkstad.

1929 tillbyggnad smides- och snickareverkstaden med gymnastiksal och en lägenhet, allt i en länga mot öster, tillbyggnaden ritad av Arkitekten Ebbe Crone.

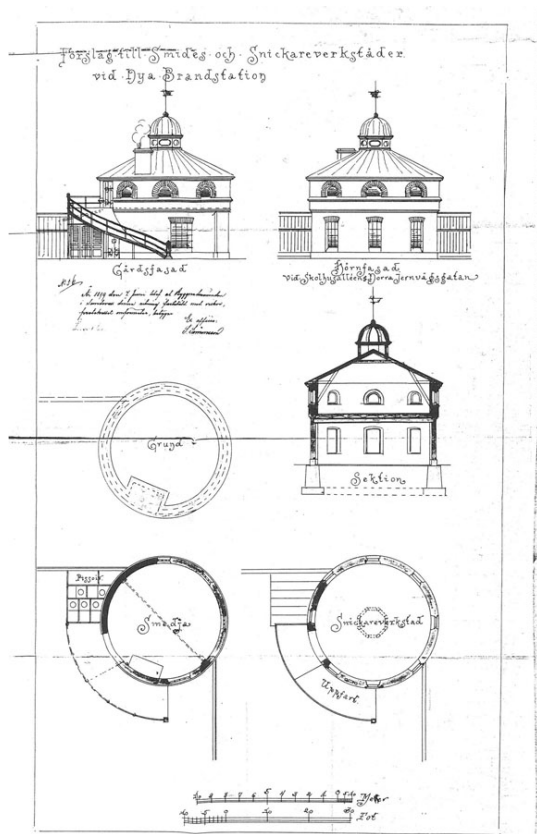
1977 sker ombyggnad i lokalerna i fd smides- och snickareverkstaden.

1985 tillbyggnad i öster

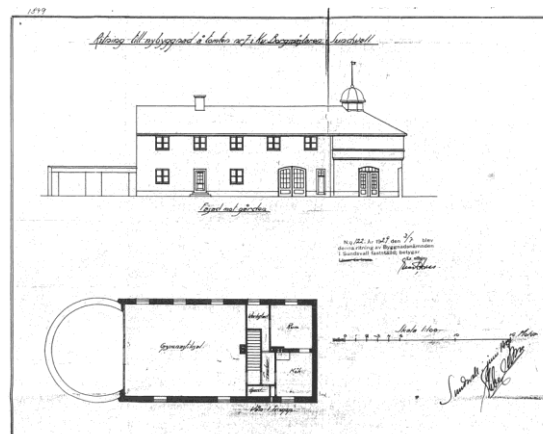
Kontrollpunkter kulturhistoriska värden - Kv Borgmästaren 11

Nedanstående punkter ska kontrolleras. Datum och sign för kontroll förs in när åtgärd är beställd/utförd

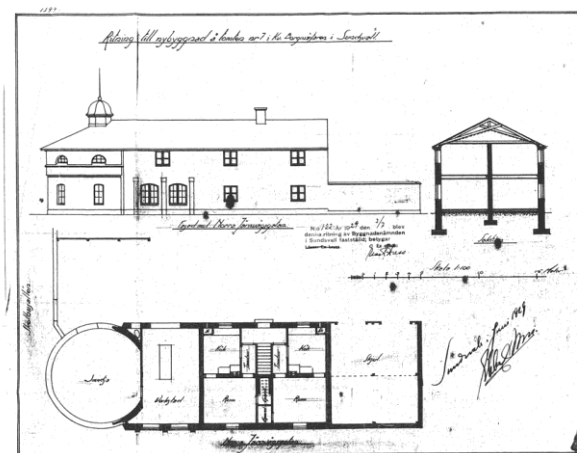
Kontrollplan PBL. Dnr: BYGG 2018-001380					
Kontroll	Utförande	Ansvarig	Kontrolldatum	Sign	Notering
Fönster av äldre årgång, se bild sid 5.	Traditionell fönsterrestaurering. Linoljefärg, linoljekitt. Ska utföras av hantverkare med kunskap och erfarenhet av linoljemålning och arbete i kulturhistoriska byggnader, samråd med antikvarie	Picea			Arbetet utförs av Mästarna
Tegelväggar och murverk på markplan	Rengöring. Ska bevaras och <u>inte</u> målas eller behandlas utan samråd med antikvarie	Picea/AL			
Äldre bjälklag och trägolv	Bevaras i största möjliga utsträckning	Picea			
Foder, lister, socklar av äldre modell	Ska bevaras på de ställen där ingen rivning sker. Vid fastlagen rivning ska det sparas och tas om hand av antikvarien	Picea			
Äldre radiator vid trappa som rivs	Ska vid ev borttagande sparas i huset	Picea			
Takfönster, järnbågar	Restaurering, Isotrol grundolja och linoljefärg	Picea			Arbetet utförs av Mästarna
Kulör fönsterbågar exteriört	Kulör lika befintligt	AL			
Nytt fönster som ersätter dörr till bef. utrymningstrappa på vån 1.	Nyttillverkning av fönster med en kopia av de äldre fönstren på samma våning. Måttbeställt fönster från snickeri.	Picea			Arbetet utförs av Njurunda Snickeri
Igensättning av fasad efter demontering av dörr till bef. utrymningstrappa.	Utförs lika som igensatt dörr ÖV på norra fasaden, se bild sid 5.	Picea			
Äldre dörrar, se bild sid 5	Renoveras, åtgärdsförslag tas fram, linoljefärg	Picea/AL			

Ritning av byggnaden uppförd 1899, bv smedja
och 1 tr snickareverkstad

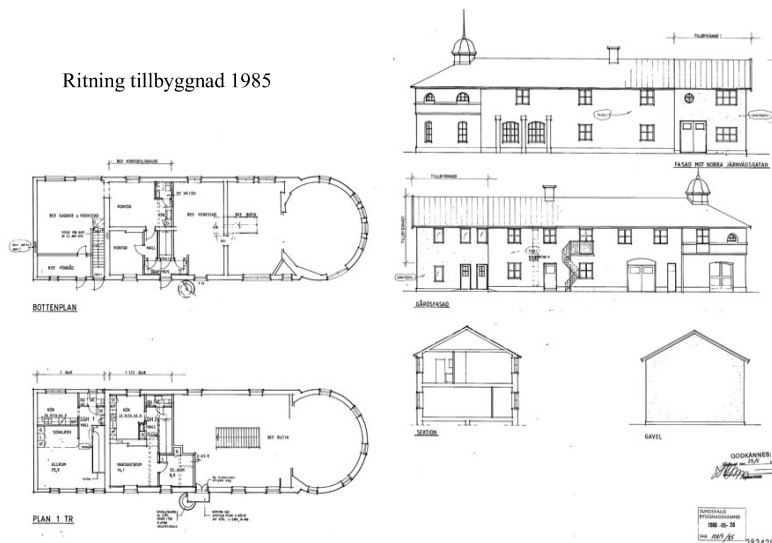

Ritning av tillbyggnaden 1929,
1tr

Ritning av tillbyggnaden
1929, 1tr

Ritning tillbyggnad 1985

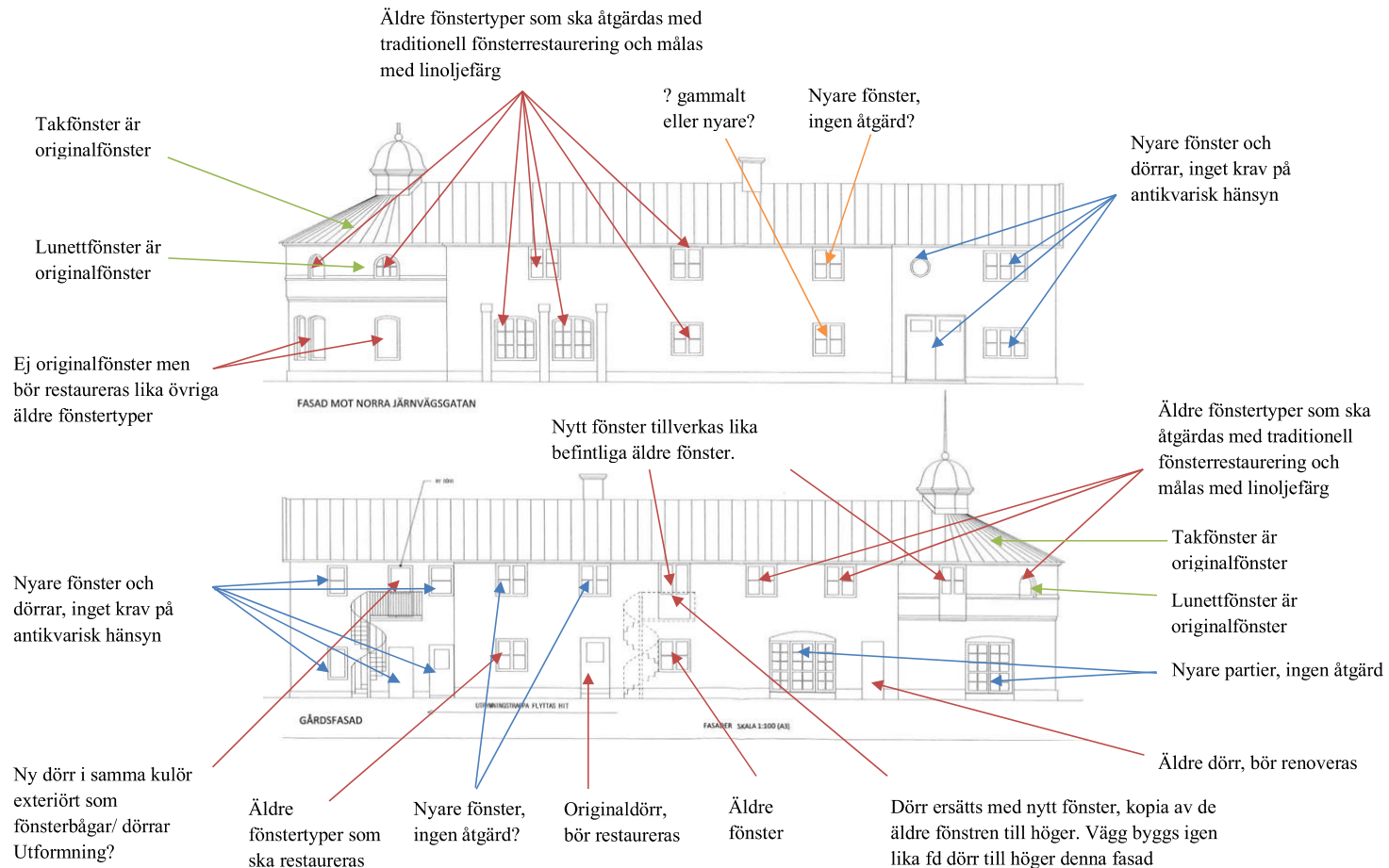

Snickerier som ska bevaras på plats om inte rivning är fastslagen, vid rivning ska de sparas

Fönstertyper som ska restaureras

Kontrollpunkter i kulturhistoriska värden

Ärende: BYGG 2019-000645

Fastighet: Döstermalms 34

Fastighetsägare: Skifva

Åtgärd: ombyggnad

Sakkunnig i kulturvärden: SK: Anette Lund, Contexto AB

Entreprenör: PEAB

Sundsvall: 2019-08-16

Kontrollplan nr: BYGG 2019-000645		Kontrollen utförd av				
Kontroll (kontrolleras mot)		Datum	Namn	Sign	Anmärkning/förtydligande	
Kontroll mot måleri- och rumsbeskrivning	PEAB					
Intäckning av föremål och delar som ej ska åtgärdas	PEAB					
Kulörer stäms av med antikvarie innan beställning	Mästarna					
Referensyta i form av färgtrappa ska göras till vänster om fönster på östra väggen i väntsalen.	Mästarna					
Två befintliga ytterdörrar renoveras	SK				Utförs av Njurunda snickeri, utförande enligt överenskomme	
Nyttillverkning av två ytterdörrar enligt förslag från befintliga dörrar	SK				Utförs av Njurunda snickeri, utförande enligt överenskomme	

Befintliga foder, socklar, paneler och snickerier ska bevaras, demontering endast i samråd med beställare och sakkunnig kulturvärden.	PEAB				
Äldre dörrar och karmar som demonteras ska märkas med var de satt sparas i byggnaden.	PEAB				
Foder, lister och samt övriga snickerier som demonteras ska märkas med var de satt och bevaras i byggnaden.	PEAB				
Fönsterbågar exteriört målas med linoljefärg	Mästarna				
Tidigare rollade väggytor spacklas så att slät yta som erfordras som underlag för målning med linoljefärg uppnås	Mästarna				
Träramar på väntsalens södra vägg bevaras	PEAB				
Komplettering av foder, lister och socklar etc tillverkas enligt förslag från befintliga i byggnaden.	PEAB				
Brandskyddsmålning av snickerier och dörrar ska utföras med godkänd produkt som sakkunnig kulturvärden och målare är överens om.	SK/ Mästarna				
Redovisning av förändringar i konstruktionen ska lämnas	PEAB				

Undertecknad anmäler att arbetet är utfört enligt kontrollpunkter ovan

Sundsvall den
Anette Lund - Sakkunnig kulturvärden nivå K

Utlåtande inför en förestående fasadrestaurering och eventuell kulörförändring, Kv Kraften 2, Sundsvall

Ärende och utlåtande

Inför en förestående fasadrestaurering och eventuell kulörförändring har vi undersökt byggandens historia och originalutförande. På originalritningarna från 1903 samt på fotografi daterat 1904-1920 kan man se att fönsterluckorna funnits med från början. På fotografiet ser det ut som att det ursprungligen varit ett glaserat tegeltak, i kraftig kulör, på byggnaden. Fotot visar vidare att fönsterluckor varit i en kraftig kulör, starkt avvikande från fasadkulören, samt att fönsterbågarna varit i en ljusare kulör än fönsterluckorna. Byggnadens fasad bedöms ha varit monokrom, vilket var det typiska för villor vid denna tid. Byggnaden är i en nationalromantisk stil som har drag av jugend och kan beskrivas som jugendbarock, en typisk svensk företeelse. Stilen återspeglar pampiga svenska byggnader från 1600- och 1700-talet.

Kv Kraften 2 eller Villa Port Arthur som den kallades i sin samtid är ett utsökt exempel på Ragnar Östbergs villaarkitektur i nationalromantisk stil. Karaktärsdragen för dessa villor är de höga småspröjsade fönster, fönsterluckor, fönsterbågar ofta i ljus kulör, svängda tak, monokrom slätputs eller tegelfasad. Kv Kraften 2 sällar sig i sällskap med en rad välkända villor av Östberg exempelvis Villa Nedre Manilla på Djurgården, Villa Pauli i Djursholm, Villa Bonnier i Diplomatstaden, Villa Gerber i Diplomatstaden samt Scharinska Villan i Umeå.

Fönsterluckorna är ett av byggnadens karaktärsdrag och är viktiga att bevara på plats på fasaden.

En översiktlig färgundersökning har gjorts på plats och vi kan konstatera att fasaden haft en äldre färgsättning som varit i en varm gul kulör. Fönsterluckorna har varit en mörkt kromoxidgrön kulör. Taket har någon gång under åren bytts och vi kan bara gissa vad det glaserade takteglet som låg där från början hade för kulör. Gissningen landar då i att det kan ha varit i kraftig grön kulör eller i rödbrunkulör vilket var vanligt på den tidens byggnader. Det är dock alltid vanskligt med svartvita bilder och om det mot förmodan inte varit ett glaserat tegel så har det varit ett rött tegeltak.

Befintlig färgsättning 2019. Bedömd till närmaste NCS

Fasad S2010-y10r

Fönsterbågar S0502-y

Fönsterluckor mörkt grön, mycket blekt färg som är svår bestämma något utifrån

Tak S7502-Y

Vid förändring av kulör på byggnaden föreslår vi att man återgår till kulörer som har utgångspunkt i äldre färgsättning. Det skulle lyfta bygganden och placera den upplevelsemässigt mer rätt vad gäller tidens och Ragnar Östbergs intentioner.

Taket som idag är falsad plåt är inte original och det är svårt att kulörmässigt ersätta ett eventuellt grönt eller brunt glaserat tegel med en kulör på plåttaket. Då vi inte vet vilken kulör det var på det glaserade teglet så kan taket istället vara i en tillbakadragen kulör. Byggnaden har med största sannolikhet i original varit monokrom vilket gör att avvikande kulörer på fönsteromfattningar jämfört med fasad bör undvikas.

Förslag på kulörer vid återgång till färgsättning med utgångspunkt i originalkulörer.

Fasad: NCS S2020-y10r

Fönsterluckor: NCS S7010-g10y

Tak: NCS S7502-y

Fönsterbågar (för eventuellt framtida åtgärder): NCS S2502-y

Originalkulören på fasaden uppvisar på samma ställe flera nyanser av gult, några mer kraftigare gul än den ovan föreslagna. Vid val av den föreslagna NCS S2020-y10r har vägts in att originalkulören och dess pigment kan ha påverkats med åren. Den ovan föreslagna gula är lite återhållsam men kommer ändå ge byggnaden en varm ton. En varmt gul ton på fasaden möter gröna fönsterluckor bättre än befintlig fasadkulör. Uppstrykningsprover av kulörer bör göras innan slutgiltiga kulörer bestäms.

Ett bevarande av fönsterluckorna på fasaden är ur antikvarisk synpunkt viktigare än byggnadens fasadkulör.

Utförligare redovisning om byggnadens historia och beskrivning finns i dokumentet Antikvarisk beskrivning Kv Kraften 2 av Contexto AB, 2019-09-11

Anette Lund, antikvarie
Contexto AB

Varför är det så svårt att få gehör?

Svårt med att de handlar om bedömning och inte mätbara värden.

Kommunerna ställer olika och ofta inte krav på sakkunnig kulturvärden.

Projektering redan gjort när antikvarie/sakkunnig kulturvärden kommer in.

Idén om vad man vill göra redan planterad och då blir det svårt att tänka om. Hade man haft förutsättningarna innan så hade man kunna ta hänsyn i projekteringen.

Okunskap om vad man äger för hur och vilka material som bör användas.

Låter KA och entreprenörer utan kunskap om historiskt byggande och material komma med förslag och göra bedömningar. Det är enklare.

Förvaltning

Vårdprogram

Vård- och underhållsplan

Åtgärdsprogram

Lagstiftning

Kulturmiljölagen (KML)

Plan- och bygglagen (PBL)

Miljöbalken (MB)

Antikvarisk kompetens

Antikvarien har kunskap om byggnadsvård, äldre konstruktioner, arkitektur, traditionella material och metoder.

Antikvarien medverkar till att kulturhistoriska värden tas tillvara och lyfts fram.

Med utgångspunkt från husets egna förutsättningar kan vi hjälpa till att skapa så bra lösningar som möjligt för ett bevarande med hänsyn till moderna krav.

Antikvarien har kunskap om att vårda, bevara, förvalta och utveckla äldre fastigheter och bebyggelsemiljöer med objektet som utgångspunkt.

Antikvarien tillför kunskap om bebyggelsens kulturhistoriska värden och hur de tar sig uttryck i det enskilda objektet.

Rätt material på rätt plats och material av bra kvalité blir billigare i längden.

Vad vinner man på tidig information.

Kunskap om vilka värden som ska hanteras varsamt och inte får förvanskas.

Kunskap om byggnaden kräver extra kompetens både i projekteringen, KA och byggskedet.

När man vet förutsättningarna så sparar det tid, pengar och kulturarv i projekteringen och hela projektet.

Upphandla bara projektörer och entreprenörer som inte ser det som ett problem att arbeta i de äldre husen utan kan arbeta med dem.

Kunskap om vilka material som ska hanteras och att det kan behövas extra kompetens i byggskedet.

Väl förberedd inför projekteringen och bygglovsansökan.

Kulturarvet bevaras!

Material och metod

Utgå från de material och metoder som användes då byggnaden uppfördes. De är välbeprövade och skadar inte byggnaden, dessutom är de lätta att underhålla, samt bidrar till att byggnadens karaktärsdrag bibehålls.

För ett bra resultat välj hantverkare som har erfarenhet och vilja att arbeta med äldre hus och äldre material och metoder.

Traditionella material kan ibland kräva ett mer frekvent underhåll men det kan ofta göras med en enkel åtgärd och blir billigare i längden

Kalkputs ska bättras med kalkputs och linoljefärg med linoljefärg.

den här webbplatsen

Det här är en webbplats om hus och varsamhet. Den handlar om att hus från olika tider ser olika ut. För att kunna vara varsam måste man veta vad som är speciellt med just de hus som ska ändras. En byggnads färg, form och material utgör en helhet. Att förändra en del innebär alltid en förändring av helheten.

Spendera tid här så kommer du kunna göra mer medvetna val nästa gång du ska renovera ett hus.

Lär dig välja det som passar!

om projektet

Den här webbplatsen har utvecklats av projektet Husnyckeln. Det är ett Interreg-projekt som syftar till att utveckla kulturmiljöer i Nordens Gröna Bälte genom förmedling av kunskap och information om

En investering för framtiden

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Länsstyrelsen
Jämtlands län

NORD-TRØNDELAG
FYLKESKOMMUNE

SØR-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

kontakta oss

Varsamt
Stiftelsen Jamtli
Box 709, 831 28 Östersund
063-15 01 41
varsamt@jamtli.com

bebyggelse
kulturmiljö
kulturarv
samhällsplanering
byggnadsvård

con
text
O ANTIKVARISK
KONSULT

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

Kontakt

Anette Lund

070-282 60 62

anette.lund@contexto.se